

LAKIALOITE 87/2008 vp

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloite on osa vasemmistoliiton eduskuntaryhmän ehdottamaa toimeentuloturvan vähimmäisetuuksien yhtenäistämistä ja tuloköyhyyden vähentämiseen tähtäävää sosiaalipoliittista linjausta. Vähimmäisturvan osalta vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa perusturvan etuuksien yhtenäistämistä ja korottamista täyden kansaneläkkeen tasolle verottomana. Lisäksi ehdotamme, että näin korotettuja vähimmäisturvaetuuksia ja kansaneläkettä edelleen korotettaisiin 100 eurolla kuukaudessa 1.7.2009 lukien.

Ensi vaiheessa vuoden 2009 alusta (1.1.—30.6.2009) ehdotamme sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahojen, kuten sairaus-, äitiys-, vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan, korottamista nykyisestä 380 eurosta kuukaudessa 582,86 euroon kuukaudessa, mikä on arvioitu yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen tasoksi 1.1. 2009 (tässä inflaatiotarkistus 4,37 %). Sairausvakuutuksen päivärahaa maksetaan nykyisten säännösten mukaan kuukaudessa noin 25 päivältä, joten ehdottamamme uusi vähimmäispäivärahan taso kuukauden 25 maksupäivän mukaan laskettuna olisi nykyisen 15,20 euron sijasta 23,31 euroa päivässä. Vuoden alusta korotus olisi 8,11 euroa päivässä.

Toisessa vaiheessa, 1.7.2009 lukien, ehdotamme kaikkien toimeentuloturvan vähimmäisetuuksien korottamista 100 eurolla, jolloin sairausvakuutuksen sairaus-, äitiys-, vanhem-

painpäivärahan ja erityishoitorahan taso olisi 682,86 euroa. 1.7.2009 etuutta nostettaisiin 27,31 euroon päivässä, jolloin korotus nykyiseen päivärahaan olisi 12,10 euroa päivässä.

Aloitteessamme sairausvakuutuksen kaikki vähimmäispäivärahat kytkettäisiin suoraan kansaneläkelaisissa olevaan säännökseen yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen määrästä. Eläketason myöhemmät muutokset nostaisivat automaattisesti sairausvakuutuksen vähimmäispäivärahoja.

Lisäksi ehdotamme, että sairaus- ja vanhempainpäivärahaa saavan päivärahaa nostettaisiin huollettavien lasten lukumäärän mukaan porrastetulla lapsikorotuksella.

Aloitteemme mukaan kaikilla sairauspäivärahaetuuden saajilla tulisi olla yhtä pitkä odotusaika eli karenssi etuuden piiriin pääsemiseksi ja työhistoriaa vailla olevien syrjivä kohtelu lopetettai-

siiin.

Lisäksi aloitteessa ehdotetaan sairausvakuutuksen päivärahojen määräytymispäivien yhdenmukaistamista työttömyysturvan kanssa (maksatus- ja karenssipäivät keskimäärin 5 päivänä viikossa), jolloin vähimmäispäiväraha laskettaisiin jakamalla kuukausisumma 21,5:llä.

Ehdottamamme päivärahamuutos yhdessä ehdottamamme kunnallisverotuksen perusvähennyksen korotuksen kanssa (korotus 1 480 eurosta 3 000 euroon) lisäisi sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahan saajan nettotuloja noin 177

eurolla kuukaudessa keskimääräisellä kunnallisverolla (18,55 %) laskettuna.

Tässä aloitteessa tehtyjen ehdotusten lisäksi yleisen asumistuen säännöksiä on tarkistettava, jotta etuuksien korotukset eivät leikkaisi asumistukea. Ehdotuksemme tavoitteena on syype-
rusteisten vähimmäisetuuksien saajien toimeentulotukiriippuvuuden oleellinen vähentäminen ja etuustasojen jälkeenjääneisyyden korjaami-

nen. Monissa vähimmäisetuuksissa jälkeenjääneisyys on noin 30 prosentin suuruusluokkaa 15 viime vuoden ajalta.

Kahdessa muussa aloitteessamme ehdotamme toimeentulotuen tason korotusta 100 eurolla kuukaudessa ja toimeentulotukiperheen saaman lapsilisän tekemistä tuloksi, jota ei leikattaisi etuutta saavan perheen toimeentulotuesta.

PERUSTELUT

1 Nykytilanne: Vähimmäisetuuksien taso on jäänyt jälkeen ansio- ja kustannustason nousta

1990-luvulla tehtiin kaikkiaan sata yksittäistä etuutta koskevaa valtionalouden säästö päätöstä. Jo sovitusta sosiaaliturvan parannuksista ja indeksitarkistuksista luovuttiin ja samalla uudistuksia lykättiin.

Sairausvakuutuksessa vähimmäispäivärahojen ja pienten päivärahojen tasoa korjattiin indeksitarkistuksin ylöspäin vuosina 1991—1993. Ansiosidonnaisen päivärahan korvausprosenttia ja muita määräytymisperusteita tarkistettiin alaspäin useasti vuosina 1992—1994.

Vuoden 1994 alusta sairausvakuutuksesta poistettiin päivärahojen lapsikorotukset ja vähimmäisäitiysraha nostettiin kotihoidon tuen perusosan tasolle. Tämä sidos poistettiin jo seuraavana vuonna ja vanhempainrahan vähimmäistaso alettiin määritellä laissa.

Vuonna 1996 sairausvakuutusta muutettiin niin, että sairauspäivärahalla alettiin korvata vain menetettyä ansiota. Vähimmäispäiväraha poistettiin ja tilalle luotiin pienituloisille tarveharkintainen tuki. Vanhempainrahan vähimmäismäärä säilytettiin, mutta sen taso säilyi erittäin matalana vuoteen 2004. Vähimmäispäivärahan poistamisesta aiheutuneiden ongelmien vuoksi etuus palautettiin lakiin vuonna 2002, mutta edelleenkin vähimmäispäivärahan saajilla on muita asiakkaita pidempi 55 kalenteripäivän odotusaika (Särkelä, R. — Eronen A., s. 215). Vanhempainrahan vähimmäismäärän arvo an-

siotason muutokseen nähden on heikentynyt 25,7 % vuosina 1994—2005 (Honkanen, P., s. 150). Näiden lukujen pohjalta voi arvioida, että jälkeenjääneisyys ansiotason muutokseen on lähempänä 30:tä prosenttia.

2 Vähimmäisturva sairauspäivärahoissa

2.1 Päivärahan määräytymispäivien yhdenmukaistaminen vähimmäisturvassa

Sairausvakuutuslain 7 luvun 5 §. Päivärahaetuuspäivät. Ehdotamme säännöstä muutettavaksi niin, että päivärahojen etuus- ja omavastuupäivien lukumäärä kunakin kalenteriviikkona saisi olla yhteensä enintään viisi, ellei laista toisaalla muuta johdu.

Nykyisen lain mukaan sairausvakuutuksen päivärahoja maksetaan keskimäärin kuudelta päivältä viikossa ja 25 päivältä kuukaudessa, mikä poikkeaa työttömyysturvalain vastaavista säännöksistä. Työttömyysturvaa maksetaan 21,5 päivältä kuukaudessa.

Perusturvan vähimmäisetuuksien määräytymisen tulisi tapahtua samojen perusteiden mukaan myös siksi, että niille ehdotetaan yhdenmukaista kuukausitasoa.

2.2 Vähimmäispäivärahaa saavien oikeus päivärahaan ja odotusaika samaksi kuin ansio-päivärahaa saavilla

Sairausvakuutuslain 8 luvun 3 §. Ehdotamme säännöksen uudeksi otsikoksi "Oikeus vähim-

mäispäivärahaan alkaa". Ehdotamme säännöksen kuulumaan seuraavasti: "Vakuutetulla, joka on ollut työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneet kolme kuukautta yhdenjaksoisesti omasta syystään vailla omaa työtä tai ansiotyötä, on oikeus saada vähimmäispäivärahaa tämän lain 8 luvun 7 §:n 1 momentin mukaisen odotusajan päättymisen jälkeen."

Ehdotuksemme lähtökohtana on, että kaikilla sairauspäivärahaetuuden saajilla olisi yhtä pitkä odotusaika ja että työhistoriaa vailla olevien syrjivä kohtelu lopetettaisiin. Odotusaika lyhenisi vähimmäissairauspäivärahan, äitiys- ja vanhempainrahan saajilla nykyisestä 55 päivästä 1 + 9 päivään. Nykyisinkin ansiosidonnaiseen sairauspäivärahaan oikeutettujen vakuutettujen odotusaika on työkyvyttömyyden alkamispäivä ja sitä seuraavat 9 päivää.

Vähimmäispäivärahan saajien ryhmään kuuluvat muun muassa kotiäidit ja opiskelijat, jotka ovat kolmen kuukauden ajan ennen työkyvyttömyyden alkamista olleet omasta syystään vailla omaa tai ansiotyötä. Näiden ryhmien osalta voidaan sanoa, että voimassa oleva laki on heille kohtuuton, koska heillä ei elämäntilanteensa vuoksi ole tosiasiallisesti mahdollisuuksia vaikuttaa työkyvyttömyyden sattuessa omalla käyttäytymisellään odotusajan pituuteen. Sovellettaessa tätä odotusaikaa pienten lasten kotiäiteihin edellytetään, että kotiäidit turvautuvat sairauden sattuessa puolisoitensa elatukseen. Ajattelutapa on selvästi ristiriidassa pohjoismaisen hyvinvointimallin kanssa ja syrjii pienten lasten vanhempia.

Sairausvakuutuslain 8 luvun 7 §:n 3 mom. Odotusaika. Samoin ehdotamme vähimmäispäivärahaan oikeutettujen osalta odotusajan lyhentämistä 55 päivästä 1 + 9 päivään ja syrjivän momentin kumoamista pykälästä. Nykyisen sairausvakuutuslain säännöksillä ylläpidetään kaksia erilaisia sääntöjä kahdelle eri ryhmälle.

Tälle kahdelle eri vakuutettujen ryhmän erilaiselle odotusaikakohtelulle ei ole esitetty mitään järkeviä sosiaalipoliittisia perusteluita. Ennen vuotta 1995 sairauspäivärahoihin ei liittynyt tällaista erottelua. Päiväraha-oikeuden kuulu-

mista kaikille työssäkäynnistä tai yritystoiminnasta riippumatta voidaan perustella universaalisuusperiaatteella, jota pidetään pohjoismaisen, maassa asumiseen perustuvan sosiaaliturvan tunnuspiirteenä. Tämän periaatteen kanssa yhteen sopimaton lähtökohta on se, että sairauspäiväraha olisi ensisijaiselta luonteeltaan menetettyjä ansiotuloja korvaava etuus.

Niin ikään väite siitä, että tuloton tai vähätuloinen voisi turvata perustoimeentulonsa ensimmäisen 55 päivän odotusaikana jollakin muulla tavalla — kuten puolison tuloilla — on käsityksemme mukaan yleisen elämäkokemuksen kannalta erittäin pulmallinen ja luo perusoikeuden suojan vastaisia väliinputoajaryhmiä. Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaan jokaiselle taataan oikeus perustoimeentuloturvaan muun muassa sairauden aikana. Tämän pitää olla mielestämme myös sairausvakuutuslain odotusaikojen sääntelyn lähtökohta.

2.3 Vähimmäispäivärahojen tasokorotus yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen tasolle ja indeksiin sitominen

Sairausvakuutuslain 11 luvun 7 §. Sairaus- ja vanhempainpäivärahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärä. Ensi vaiheessa vuoden 2009 alusta (1.1. — 30.6.2009) ehdotamme sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahojen, kuten sairaus-, äitiys-, vanhempain- ja erityishoitorahan, korottamista nykyisestä 380 eurosta kuukaudessa 582,86 euroon kuukaudessa, mikä on arvioitu yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen taso 1.1. 2009 (inflaatiotarkistus 4,37 %). Sairausvakuutuksen päivärahaa maksetaan nykyisten säännösten mukaan kuukaudessa noin 25 päivältä, joten ehdottamamme uusi vähimmäispäivärahan taso kuukauden 25 maksupäivän mukaan laskettuna olisi nykyisen 15,20 euron sijasta 23,31 euroa päivässä. Vuoden alusta korotus olisi 8,11 euroa päivässä.

Toisessa vaiheessa, 1.7.2009 lukien, ehdotamme kaikkien toimeentuloturvan vähimmäisetuuksien korottamista 100 eurolla, jolloin sairausvakuutuksen sairaus-, äitiys-, vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan taso olisi 682,86 euroa. 1.7.2009 etuutta nostettaisiin

27,31 euroon päivässä, jolloin korotus nykyiseen päivärahaan olisi 12,10 euroa päivässä.

Ehdotuksemme lähtökohtana on se, että sairausvakuutuksen päivärahan tehtävänä on turvata jokaiselle ihmiselle perusoikeutena sairauden aikainen toimeentuloturva. Nyt käsillä olevaan sairausvakuutuslakiesitykseen sisältyvillä etuuksilla on kiinteä yhteys sosiaalisiin perusoikeuksiin.

Perustuslain 19 §:n 2 momentissa lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentuloturvaan muun muassa sairauden aikana sekä lapsen syntymän perusteella. Tärkeimmät tätä turvaavat etuudet ovat sairausvakuutuslakiin sisältyvät päivärahaetuudet.

Sairausvakuutuslain säännökset vanhempainpäivärahasta voidaan ymmärtää paitsi keinoksi taata oikeus perustoimeentulon turvaan lapsen syntymän perusteella (PL 19 §:n 2 mom.) myös yhdeksi tavaksi tukea "perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu" (PL 19 §:n 3 mom.).

Vaikka perustuslaissa sosiaalisia riskitilanteita varten säädetyn "perustoimeentuloturvan" tasoa ei ole määritelty yksiselitteisesti tietyin euromäärin, perustuslaki vahvistaa kuitenkin tietyn vähimmäistason, jonka lainsäätäjä on velvolinen takaamaan jokaiselle perustuslain tarkoittamissa riskitilanteissa. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan perustoimeentulon turva tarkoittaa "pidemmälle menevää turvan tasoa" kuin perustuslain 19 §:n 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään toimeentuloon (HE 309/1993 vp, s. 70/I), joka on lähinnä toimeentulotuen taso. Perusoikeuksien tulkinnassa on katsottu, että perustoimeentulon turvalla pitää voida kattaa välttämättömät elinkustannukset, joihin kuuluvat ravinto-, vaatetus-, hygieniä-, vähäiset terveydenhuolto-, paikallismatka-, virkistys- ja informaatiomenot.

2.4 Vähimmäispäivärahojen sitominen kansaneläkeindeksiin

Sairausvakuutuslain 11 luvun 7 §:n uusi 2 mom.

Ehdotamme uutena säännöstä, jonka mukaan 7 §:n 1 momentissa mainitut vähimmäisetuudet ja niiden määräytymisperusteet sekä jäljempänä 12 a §:ssä säädettyt lapsikorotukset sidotaan hintatason muutoksiin siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään lukuun ottamatta tämän lain 11 luvun 1 §:ssä mainittuja tulorajojen ja tulojen määriä. Tässä momentissa säädettyt rahamäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2001 tammikuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus lasketaan.

2.5 Lapsikorotusten lisääminen sairaus-, äitiys- ja vanhempainpäivärahoihin

Sairausvakuutuslain 11 luvun uusi 12 a §. Lapsikorotus. Ehdotamme uutta säännöstä, jonka mukaan sairaus- ja vanhempainrahaa saavan päivärahaa nostettaisiin huollettavien lasten lukumäärän mukaan porrastetulla lapsikorotuksella. Tällä hetkellä sairaus- ja vanhempainrahoja ei koroteta huollettavien lasten aiheuttamien lisäkustannusten perusteella, kuten työttömyysturvan osalta säädetään työttömyysturvalaissa. Uuden 12 a §:n mukaan sairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus yhdestä lapsesta on 4,21 euroa, kahdesta lapsesta yhteensä 6,18 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 7,97 euroa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 21 päivänä joulukuuta 2004 annetun sairausvakuutuslain (1224/2004) 8 luvun 7 §:n 3 momentti,
muutetaan 7 luvun 5 §, 8 luvun 3 § ja 11 luvun 7 § sekä
lisätään 11 lukuun uusi 12 a § seuraavasti:

7 luku

Päivärahaetuuksien saamisen yleiset edellytykset

5 §

Päivärahaetuuspäivät

Tässä laissa päivärahojen etuus- ja omavastuupäivien lukumäärä kunakin kalenteriviikkona saa olla yhteensä enintään viisi, ellei laista toisaalla muuta johdu.

8 luku

Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

3 §

Oikeus vähimmäispäivärahaan alkaa

Vakuutetulla, joka on ollut työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneet kolme kuukautta yhdenjaksoisesti omasta syystään vailla omaa työtä tai ansiotyötä, on oikeus saada vähimmäispäivärahaa tämän lain 8 luvun 7 §:n 1 momentin mukaisen odotusajan päättymisen jälkeen.

11 luku

Päivärahaetuuksien määrä

7 §

Sairaus- ja vanhempainpäivärahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärä

Sairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärä on kansaneläkelain (568/2007) 19 §:ssä tarkoitettun yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen määrä kuukaudessa ja päivärahan vähimmäismäärä saadaan jakamalla kuukauden vähimmäismäärä 21,5:llä.

Tässä pykälässä säädetyt vähimmäisetuudet ja niiden määräytymisperusteet sekä jäljempänä 12 a §:ssä säädetyt lapsikorotukset sidotaan hintatason muutoksiin siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään, lukuun ottamatta tämän lain 11 luvun 1 §:ssä mainittuja tulo rajojen ja tulojen määriä. Tässä momentissa säädetyt rahamäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2001 tammikuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus lasketaan.

12 a §

Lapsikorotus

Sairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella, jonka suuruus yhdestä lapsesta on 4,21 euroa, kahdesta lapsesta yhteen-

LA 87/2008 vp — Erkki Virtanen /vas ym.

sä 6,18 euroa ja kolmesta tai useammasta lapses-
ta yhteensä 7,97 euroa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Helsingissä 12 päivänä syyskuuta 2008

Erkki Virtanen /vas
Mikko Kuoppa /vas
Minna Sirnö /vas
Merja Kyllönen /vas
Pentti Tiusanen /vas
Matti Kauppila /vas
Matti Kangas /vas

Markus Mustajärvi /vas
Kari Uotila /vas
Annika Lapintie /vas
Esko-Juhani Tennilä /vas
Jyrki Yrttiaho /vas
Unto Valpas /vas
Martti Korhonen /vas